

DONES, MASSA SOVINT INVISIBLES, QUE EXPLIQUEN LA HISTÒRIA

La biografia com a eina d'investigació històrica a les aules d'educació secundària

ANTONI BARDAVIO NOVI

SÒNIA MAÑÉ OROZCO

Camp d'Aprenentatge de la Noguera. Departament d'Ensenyament. Generalitat de Catalunya

1. QUÈ ENS HA MOTIVAT A ESCRIURE AQUEST ARTICLE

Com podem actuar per eliminar els prejudicis i estereotips de gènere que es generen des de la infància, per contribuir en la transformació cap a una societat més justa i igualitària? Sí, comencem a saber que les dones han estat importants per exemple en la ciència o l'art, però no només volem destacar dones científiques o artistes, que també, sinó que volem emfatitzar el paper de les dones en tots i cadascun dels àmbits socials. Malauradament, en el relat de la història –escrita per homes– se les ha portat a la seva absoluta ignorància i absència.

Quina és l'educació que volem donar als infants i el jovent del segle XXI? Quin ha de ser el paper de l'escola pel que fa a la transmissió dels estereotips de gènere? Quina ha estat la visibilitat de les dones en el currículum escolar? On són les dones en els llibres de text? Les nenes i les adolescents necessiten referents femenins amb qui emmirallar-se, per despertar vocacions sense segregació i augmentar la presència de les dones en tots els àmbits de la societat.

És cert que el Departament d'Educació durant aquests últims anys ha realitzat un gir per incorporar la perspectiva de gènere en el currículum, però en aquest llarg camí ens calen més estudis i propostes didàctiques on es doni visibilitat i es reconeguin les contribucions de les dones al llarg de la història. És així com l'estudi biogràfic sobre la contribució individual d'una dona lligada fortament a Sant Cugat, com és Elionor Vinyerta, pot ajudar a modificar les

idees preconcebudes i interioritzades que tenim del paper de les dones, en aquest cas, dins de l'àmbit polític, per anar fent camí cap a una educació en la igualtat.

2. LES DONES INVISIBLES DE SANT CUGAT DEL VALLÈS

Una societat igualitària ha de construir-se en tots els àmbits: tant el social, com el científic, l'artístic, el laboral... Això xoca amb l'evident invisibilitat que pateixen les dones en el discurs historiogràfic i, en conseqüència, en els llibres acadèmics. Aquesta construcció de la història, que s'assimila a través de la nostra educació, és una història a mitges, una història on manca una part important de la població i, per tant, mostra una carencia cultural amb forta connotació social.

En conseqüència, els llibres de text d'història a l'ensenyament obligatori tenen com a protagonistes principals homes, les dones rellevants representades són molt poques. Això deixa les dones òrfenes de referències socials, històriques o culturals.

Com deia el periodista i escriptor Manuel Vázquez Montalbán, citat per Sant i Pagès (2011):

La voz de la mujer se aplica no solo a reivindicar una historia de las mujeres sino también a plantear la historia vista por las mujeres, en función de que la hegemonía del hombre les dictó un aparente papel pa-

*sivo, aparente digo porque los grandes sufrimientos y saltos históricos no distinguieron sexos.*¹

A més, si no expliquem en la història el paper de les dones, es transmeten eficientment uns marcats patrons de desigualtat que es poden convertir en valors i models socials que percebrà l'alumnat i serà aplicable a altres àmbits i aspectes, i que poden portar com a conseqüència el foment d'estereotips de gènere des de la infància i adolescència, la normalització de la violència de gènere o l'acceptació irreflexiva de la bretxa laboral, entre d'altres.

Segons Ana López-Navajas (2014), «l'ocultació de les dones en el relat històric els treu autoritat social i impedeix que es reconeguin en una tradició que les aculli. Que això es transmeti des de l'ensenyament obligatori, des d'on es forgen identitats i patrons socials, suposa un greu dèficit en l'educació amb marcades conseqüències socials». Per tant, és necessari, segons l'autora, articular eines d'intervenció en l'educació que permetin revertir aquest estat de coses i incloure les dones absents en els materials didàctics, com a primer pas.

Un exemple proper de materials que afavoreixen la inclusió de les dones en el discurs històric, en aquest cas local, és el llibre *Parlen les dones. Sant Cugat del Vallès, 1912-1936*, una obra de Tate Cabré i Daniel Romaní publicada l'any 2009 pel Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya en el número 4 de la col·lecció Arxius i Societat. Quaderns de Divulgació Històrica. En la seva presentació, els autors afirmen que:

La major part de llibres, encara avui, no recullen prou profundament la veu de bona part dels protagonistes del nostre passat, com són per exemple les dones i no pas perquè no hi fossin.

Així mateix, comenten que:

En aquest llibre, el testimoni de les dones ens proporciona no només una visió polièdrica dels anys 1912 al 1936 a Sant Cugat del Vallès sinó també especialment rica i precisa del món femení d'aleshores.

Aquesta obra biogràfica, basada en entrevistes a vint dones, permet sens dubte conèixer una altra història de Sant Cugat, tal com afirma Marta Pessarrodona en el pròleg, «més precisa, més real».

3. HISTÒRIA DE LES DONES I CURRÍCULUM

Diu Montserrat Moreno (1993) que:

Llegir un llibre de text d'història de primària o secundària és veure desfilar tot sovint un munt de tòpics masculistes basats en la valoració de la força, de la violència, de la virilitat, de l'heroisme, de l'ordre jeràrquic, de les conductes que porten al suïcidi abans de cedir, a la capacitat per sotmetre uns altres per la força, de la perícia per destruir i matar (...). És una història sense dones, és una història exclusivament masculina. Des d'una òptica androcèntrica, només seran considerades importants aquelles gestes femenines que s'assemblin a aquelles que vanaglorien els homes. El menyspreu total cap a la dona és, doncs, una característica habitual encara avui dia en llibres de text pretesament educatius.

Tot això encara perviu, malgrat la publicació al BOE de la *Ley Orgánica 3/2007, de 22 de marzo, para la igualdad efectiva de mujeres y hombres*, que en el seu capítol II, *Acción para la igualdad*, en l'article 24, apartat 2.b, assenyala que les administracions educatives, en l'àmbit de les seves respectives competències, promouran l'eliminació i el rebuig dels comportaments i continguts sexistes i estereotips que suposin discriminació entre homes i dones, amb especial consideració a això en els llibres de text i materials educatius. I en l'apartat 2.f del mateix capítol assenyala que les diferents administracions educatives vetllaran per l'establiment de mesures educatives destinades al reconeixement i ensenyament del paper de les dones en la història.

Quant a la concreció curricular d'aquests principis legals, val a dir que en el desplegament curricular de les competències que cal assolir a l'ESO portada a terme pel Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, pel que respecta als continguts clau referents a cada competència en l'àmbit social (2015) només trobem un dels trenta redactats, el número 11, relacionat directament amb les dones a la història: «Les dones en la història i en les societats actuals» (vinculat a dues competències de la dimensió històrica, una de la dimensió cultural i artística i una altra a la ciutadana), i un altre on es pot encabir, entre d'altres, l'anàlisi de les desigualtats per motiu de gènere, el número 28, que s'anomena «Situacions de desigualtat, injustícia i discriminació» vinculat exclusivament a competències de la dimensió ciutadana. Molt poca cosa, quasi bé anecdòtica i igualada en un conjunt de competències i continguts clau per desenvolupar.

Per altra banda, arran d'aquestes disposicions legals, diverses editorials de llibres de text anuncien explícitament modificar els textos, de forma co-

herent amb aquests principis. El resultat, tot sovint, s'ha reduït a un cert maquillatge en les idees preconcebudes, i no tant a una reformulació conceptual decidida. De fet, dotze anys després d'aprovar-se la *Ley de igualdad*, la majoria de les editorials continuen incomplint aquesta norma sense que això comporti conseqüències. Hi ha hagut avenços, però escassos, massa lents i desiguals.

Ara mateix, ens trobem amb la LOMLOE o Llei Celaá, que ha inclòs dues esmenes de la Secretaria d'Estat de Memòria Democràtica, on es diu:

Se añade la necesidad que la comunidad educativa tenga un conocimiento profundo de la historia. (...) Deberá plantearse, en todo caso, desde una perspectiva de género, haciendo especial hincapié en la lucha de las mujeres por alcanzar la plena ciudadanía.

La voluntat política, en aquests moments, d'incloure el paper de les dones a la història queda així ben palesa. Esperem que la seva concreció en les propostes i materials curriculars estigui a l'alçada el més ràpidament possible.

4. LES BIOGRAFIES, MEMÒRIES VIVES DE LA HISTÒRIA

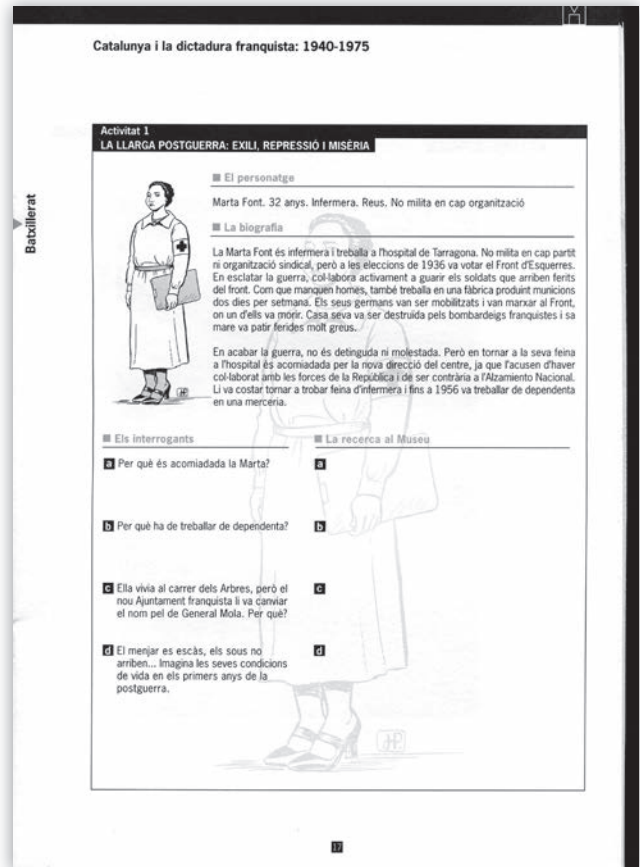
En una entrevista a Borja de Riquer, publicada a Vilaweb el 27 de novembre de 2020, tot presentant el llibre que va dirigir amb el títol *Vides catalanes que han fet història* (Edicions 62), aquest afirmava que:

(...) En general, els historiadors més acadèmics tenen una gran dificultat a l'hora de comunicar amb el gran públic. (...) Fa temps que la biografia, sobretot a Anglaterra i França, s'ha convertit en una eina molt útil per fer una divulgació rigorosa i amena dels fets històrics. I, per tant, la biografia torna a ser moda, perquè té una capacitat de penetració en problemàtiques que la història més convencional no sempre ens ofereix.

Si parlem de l'ensenyament/aprenentatge de la història a les aules d'educació obligatòria, abordar l'estudi d'una biografia des d'una perspectiva didàctica ofereix als docents una excel·lent oportunitat per endinsar-se en l'aprenentatge de determinats continguts curriculars des d'una perspectiva diferent, motivadora i entretinguda, com també rica en aprenentatges competencials vinculats a aprendre a investigar.

Un personatge ofereix la possibilitat de caracteritzar un període històric, una època, des d'una visió més real i propera a l'alumnat, per viscuda. La biografia no només aporta dades personals d'aquesta persona, sinó que l'emmarca en un context social,

econòmic i polític que proporciona a l'alumnat informació rellevant per al seu aprenentatge.

Exemple de recerca històrica a partir d'una biografia en l'àmbit escolar. Extreta de Bardavio i Gatell (2005a).

Però, com podem fer que noies i nois aprenguin història a partir d'una biografia? Seguint de manera ordenada una sèrie de passos que detallem a continuació:

1. Seleccionant una bona font d'informació.
2. Processant la informació.
3. Situant el personatge en el temps i l'espai.
4. Cercant imatges del personatge.
5. Determinant la rellevància del personatge.
6. Relacionant el personatge amb els seus coetanis.
7. Identificant causes i conseqüències de les seves accions.
8. Valorant críticament el personatge.

5. ELIONOR VINYERTA. UN POSSIBLE EXEMPLE DIDÀCTIC²

En l'actualització del 6 d'agost de 2020 del blog de José Fernando Mota *Història de Sant Cugat del Vallès. Segona República, Guerra Civil i Franquisme - Memòria col·lectiva*, l'autor presentava l'article «Elionor Vinyerta, republicana i feminista». Comenta aquest autor que si se cercava a Google aquesta dona, la major part d'entrades feien referència al carrer que porta el seu nom al barri de Volpelleres de Sant Cugat del Vallès. Marta Pessarrodona (Cabrè i Romani, 2009), en el mateix sentit, comentava:

Ha estat creença generalitzada que la història l'escrivien els homes. Si mirem enrere, així és. És a dir, que seguia una línia totalment patriarcal. La història l'havien escrita els nostres avis, els nostres pares i l'escriuriem els nostres fills i nets. Tots homes, això sí. De fet, recórrer una ciutat, un poble qualsevol ens ho pot presentar. Noms de carrers, monuments, etc., tots homes, i les dones, si apareixen, és anònimament (...).

I, de fet, aquest és el cas evident de la dona que Mota ens presenta al seu blog.

Qui era Elionor Vinyeta? El seu perfil biogràfic complex, amb escriu, els elements clau per poder entendre l'època que va viure, en molts dels seus aspectes i, a més, permet entendre la història dels anys 1930 a Catalunya enfocant la mirada en l'àmbit local santcugatenc.

BIOGRAFIA

Leonor Viñerta Cuartero –així es deia fins que els anys 1930 la trobem amb el seu nom catalanitzat com a Elionor Vinyerta– va néixer a Barcelona el 20 de març de 1893. Malgrat que el pare era espardenyer, la seva és una família d'artistes que realitzen espectacles de varietats a cafès i teatres catalans. Cantaven sarsueles i cuplets, ballaven, feien mim, etc. A partir del 1919 l'Elionor s'independitzà i va començar a fer espectacles en solitari, actuant a teatres de Barcelona i altres ciutats de Catalunya.

Anunci de l'actuació de la «cupletista excèntrica» (amb aquesta etiqueta s'anomenava a les artistes de varietats de talents al circ o musicals) Leonor Viñerta a la sala La Cibeles de Barcelona. Publicat a *El Diluvio*, 21 de juny de 1919. Extret del blog de J. F. Mota *Història de Sant Cugat del Vallès. Segona República, Guerra Civil i Franquisme - Memòria col·lectiva*.

A mitjan anys vint coneixia el sabadellenc Amadeu Aragay, amb qui es casà, en matrimoni civil, el mes de març del 1930. En foren testimonis el republicà José Samblancat i el metge comunista Tomás Tusó. No tindrien fills, però van afillar Maria i Lluís, orfes del sindicalista Hilario Elipe, assassinat el 1921.

Elionor Vinyerta aviat mostrà interès i preocupació per la qüestió de la dona. El 1927 començà a actuar en l'entitat Acció Femenina, que presidia la feminista Carme Karr, influent en el seu marit, que també faria conferències en favor dels drets de les dones.

El 1928 l'Elionor participà en la fundació de l'Ateneu Republicà Femení a Barcelona, entitat de la qual fou presidenta entre 1930 i 1931. A més de demanar el *sufragi femení*, aquest Ateneu tractà de posar en marxa llars d'infants per a dones treballadores de caràcter laic, ja que la majoria de guarderies estaven en mans de monges. Amb l'arribada de la República l'entitat intensificà la seva tasca inaugurant guarderies laiques i realitzant cursets per a dones. A més, foren les organitzadores, el juliol del 1931, de l'Homenatge a la Dona catalana on, a més de Vinyerta, també hi participà el president Macià.

mujer.—3

Mujer en Cataluña

Maria
Viñerta
de Aragay

ENTRE las mujeres de la República, se destaca con el gran relieve de una figura prestigiosa, Leonor Viñerta, dama toda bondad y dulzura, amiga fiel de los que sufren, protectora infatigable de los sin hogar, de los pobres y de los niños sin madre.

Leonor Viñerta es la fundadora y presidenta del "Ateneo Femenino Republicano", del que ella es alma.

En torno de la señora Viñerta se agrupan damas de tan ilustre abolengo republicano como Pilar Blasco Iñáñez de Cassi, hermana del glorioso autor de *Entre miranjos*, y como Amparo Valor, María Enriqueta Mostero y señora Capó, las cuales forman la Junta de esta Institución femenina, dedicada a derramar el bien sobre los seres carentes de toda esperanza feliz.

Leonor ama a los niños, y, fijos sus ojos en los pequeños, pronto verá realizado uno de sus más bellos ideales; nos referimos a las Guarderías para los niños pobres. Las primeras de las cuales se inauguraron en breve y en plena harrada de San Andrés, y estas casas acogedoras se irán extendiendo por la ciudad como desconuantes canastillas de flores, hasta dotar de una de ellas al *Barrio Chino*, este distrito, cuyo ambiente exótico han recogido artistas y literatos para plasmarlo como un vigoroso aguafuerte en sus creaciones. En aquellas viejas calles, de la vieja ciudad, pronto se oirá el cascabeleo de risas infantiles, y se percibirán las siluetas amables de los niños, ataviados con delantalitos rosa o azules, desterrando así los uniformes de rayadillo que hace algún tiempo se imponían a los pobres niños sin madre...

Leonor Viñerta tiene el optimismo de los seres bondadosos. Vealla en esta "foto", contemplad su rostro sonriente de mujer feliz, de esposa comprendida, ¿no es, acaso, esto casi toda la ventura de la mujer? No obstante, esta cuidadana que hoy conocemos sonriente, sabe mucho del dolor, ya que el dolor fué durante largo tiempo su constante compañero.

De palabra cálida, fácil, luminosa y persuasiva, sus disertaciones arribaban al auditorio, como aconteció hace poco al hablar en un mitin que se dió en el Casino de Badalona, en cuya población se la tributó una entusiasta despedida.

La actividad política de Leonor Viñerta—de esta clara y gentil mujer que, al hablar del "Avi", le da el nombre de *Sen Macià*—no interrumpe sus labores hogareñas, ni descuida sus amores maternales, pues aunque esta dama ejemplar no ha tenido hijos, hijos suyos se llaman la preciosa Maria y el inteligente Luis, huérfanos del sindicalista Hilario Elipe, al que asesinaron en nuestras calles en el momento que él intentaba realizar la fuga.

Ahora, Maria y Luis, los hermanos huérfanos, llaman—como la llaman siempre—madre a Leonor, la que les educó y les quiere como a hijos verdaderos.

Esta mujer generosa, abnegada y de alto espíritu, es Leonor Viñerta, esposa del diputado Amadeo Aragay. Esta es la dama que, desde su infancia, anhelo y aun adoró la República; amóla desde que la palabra Libertad floreció en sus labios de niña y penetró en su corazón, como penetran los rayos del sol por una ventana mal cerrada. Esta mujer, en fin, es la amiga de los niños y la consoladora de los infortunados, de los sin ventura. ¡Admirémosla!...

REGINA OPISSO
Barcelona, septiembre de 1931.

Article publicat a la revista *Mujer* el 31 d'octubre de 1931, extret del blog de J. F. Mota *Història de Sant Cugat del Vallès. Segona República, Guerra Civil i Franquisme - Memòria col·lectiva*.

Elionor Vinyerta destacà com a oradora, vinculant-se aviat a Esquerra Republicana de Catalunya, després de passar pel Partit Republicà Democràtic Federal.

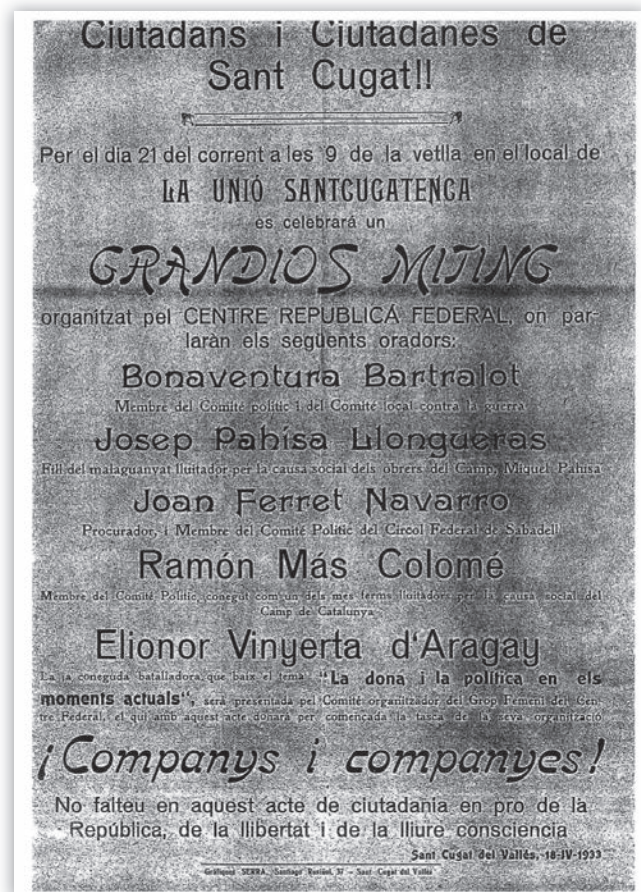
Com a lliurepensadora, participà en el míting *laïcista* que se celebrà el setembre del 1931, presidit per la filla de Francesc Ferrer i Guàrdia, on es demanà la separació Església-Estat, la secularització dels cementiris i l'expulsió dels ordes religiosos. També participà l'any 1933, amb el seu marit, en actes organitzats per l'Associació de Mestres Laics Històrics de Catalunya en suport als mestres *represaliats* per la monarquia i en defensa d'una pedagogia laica.

Com a pacifista formà part de la Lliga Femenina per la Pau i la Llibertat, la secció catalana de la Lliga Internacional de Dones per la Pau i la Llibertat, organització feminista en favor de la pau i el desarmament mundial. Vinyerta estava entre les organitzadores de la conferència que convocà aquesta entitat amb la diputada republicana Clara Campoamor com a oradora el gener del 1932 a Barcelona.

El juliol del 1932 participà com a propagandista pro Estatut. Formà part de la direcció de la campanya *Plebiscit Femení Pro-Estatut*, que mobilitzà dones a favor de l'*Estatut de Núria*. Com que encara no existia el sufragi femení, les dones no podien participar en el referèndum, així que per fer present el seu suport s'organitzà una recollida de signatures –se'n van recollir 400.000 al final de la campanya– perquè les dones poguessin expressar el seu suport a l'Estatut.

A inicis del 1933, la parella Amadeu Aragay i Elionor Vinyerta fixen la seva residència a Sant Cugat del Vallès, a una torre del passeig Sant Magí, on viuran fins al 1939. Va ser l'any 1933 que Elionor Vinyerta passà a formar part de l'equip de redacció de la revista *L'Avenir*, publicació mensual de Sant Cugat publicada entre els anys 1932 i 1934.

Vinyerta, a més de conferenciant, participà en l'organització de les dones d'ERC, sobretot arran de l'aprovació del sufragi femení per les *Corts Constituents republicanes*. Tingué una participació molt activa en la campanya de les eleccions generals del 1933, les primeres en què podien votar les dones, parlant en actes a Barcelona, Rubí, Martorell, Igualada o Mataró. També ho va fer a Sant Cugat.

Cartell anunciador d'un míting del Centre Republicà Federal, el 21 d'abril de 1933. Extret de J. F. Mota Muñoz (1996).

Segons recollia el periòdic *La Humanitat* del 17 de febrer de 1934, Elionor Vinyerta d'Aragay en el seu parlament al Casal Nacionalista Republicà d'Esquerra al Districte Cinquè, davant d'un públic majoritàriament femení:

Desenvolupà el tema amb l'eloqüència acostumada, exposant amb tota claredat les nafres socials de la societat capitalista i assenyalant els mitjans que, sobretot les dones, han d'esmerçar amb tot entusiasme per a guarir-los. Lloà amb tota fermesa els postulats laics, que són els que han de portar el benestar a què tenen dret indiscutible en una República democràtica les classes humils.

També participà activament en la campanya electoral del febrer del 1936 defensant el Front d'Esquerres. La premsa conservadora, concretament *La Veu de Catalunya* del 15 de febrer de 1936, acusava Elionor Vinyerta de fer un dels discursos més violents de la campanya, «un discurs incendiari contra capellans, frares i monges, als que va insultar i amenaçar». El juny del 1936 participava en el Comitè de Dones contra la Guerra i el Feixisme.

L'octubre del 1937 signà, amb altres 46 persones, la «Lletra oberta a les dones de Catalunya», on dones de diferents sindicats i partits feren una crida a les dones a treballar per la igualtat i les llibertats, a la unitat antifeixista i a participar en el Primer Congrés Nacional de la Dona, que es va celebrar un mes després a Barcelona.

Arran d'aquesta trobada es creà la Unió de Dones de Catalunya, una organització femenina unitària de les forces antifeixistes catalanes, paral·lela a l'Asociación de Mujeres Antifascistas que es formà a Espanya. Vinyerta era vocal del seu Comitè Executiu.

A Sant Cugat –convertit en Pins del Vallès– va ser organitzadora del Comitè Local de *Socors Roig Internacional*, format el juny del 1937.

Després de la guerra marxà, junt amb Amadeu Aragay, a l'exili, primer a França i després a Mèxic, on arribà amb vaixell el maig del 1942. Mai tornaria a Catalunya.

Fitxa personal de Leonor Viñerta Cuartero. Mèxic. Secretaria de Governación. Departamento de Migración. Archivo General de la Nación de México. [Cedida per Fundació Josep Irla], extreta del blog de J. F. Mota *Història de Sant Cugat del Vallès. Segona República, Guerra Civil i Franquisme - Memòria col·lectiva*.

Elionor Vinyerta va morir a Mèxic DF el 15 de juny de 1967. Les seves despulles estan enterrades al *Panteón Español* de la capital mexicana, a la mateixa tomba on descansava el seu marit des d'octubre del 1965.

PROPOSTA DIDÀCTICA

1. La vida d'Elionor Vinyerta ens explica els convulsos anys trenta del segle XX a Catalunya i Espanya. En el text de la seva biografia trobem diferents conceptes polítics als quals hem de dotar de significat. Investiga què va ser o què és:

L'Estatut de Núria	
<i>El sufragi femení</i>	
Un plebiscit	
Un referèndum	
Un represaliat o una represaliada	
Les Corts Constituents republicanes	
El Socors Roig Internacional	
L'exili	

2. Quins fets històrics contempla o suggereix la biografia? Fes una cerca per descriure'ls:

- L'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia.
- La dictadura de Primo de Rivera, durant el regnat d'Alfons XIII.
- La proclamació de la II República.
- L'Estatut de Catalunya en època republicana.
- El dret a sufragi de les dones a Espanya.
- La Guerra Civil (1936-1939).
- L'exili republicà.

3. Analitzem un fet transcendent a nivell mundial, que es vincula a la trajectòria vital d'Elionor Vinyerta. Fes una investigació que permeti explicar en què va consistir, al llarg dels segles XIX i XX, la conquesta dels drets de les dones. La història del sufragi femení.

4. Exposa els quatre elements clau de la ideologia d'Elionor Vinyerta:

- Com creia que havia de ser l'educació d'infants i joves?
- Quin punt de vista mantenia respecte al feminisme?

- Quin era el seu posicionament polític?
- Quina era la seva opció en allò referent a la Guerra Civil?

5. Elionor Vinyerta va ser organitzadora, el juny del 1937, a Pins del Vallès, del Comitè Local de *Socors Roig Internacional*. Analitza el següent cartell de Socors Roig, tot seguint la pauta proposada:

- Quines quatre professions realitzades per dones identifiques al cartell?
- Què devia significar la frase «Dona, supera la teva obra»?
- Creus que aquest cartell té un cert paral·lisme quant al missatge que transmet amb el que tens a continuació? Per què?

6. Per acabar, defineix Elionor Vinyerta, tant en el referent a les seves qualitats personals, com a la seva ideologia política. Per fer-ho, imagina que has d'elaborar l'apartat de la Viquipèdia referent a aquest aspecte. Per inspirar-te, pots consultar des de Google l'article de Viquipèdia dedicat al seu marit Amadeu Aragay i Daví.

6. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

BIBLIOGRAFIA

BARDAVIO, A.; GATELL, C. (2005a). *Catalunya i la dictadura franquista: 1940- 1975*. Materials didàctics. Itinerari Batxillerat 20. Quadern per a l'alumnat. Barcelona: Museu d'Història de Catalunya. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

BARDAVIO, A.; GATELL, C. (2005b). *Catalunya i la dictadura franquista: 1940- 1975*. Materials didàctics. Itinerari Batxillerat 20. Quadern per al professorat. Barcelona: Museu d'Història de Catalunya. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

CABRÉ, T.; ROMANÍ, D. (2009). *Parlen les dones. Sant Cugat del Vallès, 1912-1936*. Arxius i Societat. Quaderns de Divulgació Històrica. Barcelona: Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya.

DEPARTAMENT D'EDUCACIÓ (2015). *Competències bàsiques de l'àmbit social. Ciències socials: Geografia i Història. Identificació i desplegament a l'educació secundària obligatòria*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació.

LÓPEZ-NAVAJAS, A. (2014). «Análisis de la ausencia de las mujeres en los manuales de ESO, una genealogía de conocimiento ocultada». *Revista de Educación*, núm. 363. Madrid: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, p. 282-308.

MORENO MARIMON, M. (1993). *Cómo se enseña a ser niña: el sexismo en la escuela*. Barcelona: Icaria Editorial.

MOTA MUÑOZ, J. F. (1996). «El sistema de partits polítics i sindicats al Sant Cugat republicà (1931-1936)». *Gausac*, núm. 9, p. 101-120. Sant Cugat del Vallès: Grup d'Estudis Locals de Sant Cugat del Vallès.

SANT OBIOLS, E.; PAGÈS BLANCH, J. (2011). «¿Por qué las mujeres son invisibles en la enseñanza de la historia?». *Historia y memoria*, p. 129-146. Bogotá: Universidad Pedagógica y Tecnológica de Colombia. Facultad de Ciencias de la Educación. Área Historia.

WEBGRAFIA

BARNILS, A. (2020). *Borja de Riquer: El vessant separatista de Gaziol era desconegut fins ara*, a Vilaweb. 27.11.2020.

MOTA MUÑOZ, J. F. (2018). «Dones». *Història de Sant Cugat del Vallès. Segona República, Guerra Civil i Franquisme - Memòria col·lectiva*. <https://historiasantcugat.wordpress.com/tag/dones/>. Blog de José Fernando Mota Muñoz.

MOTA MUÑOZ, J. F. (2021). <https://memoriaesquerra.cat/biografies/vinyerta-cuartero-elionor>. *Memòriaesquerra.cat*. La Hiperenciclopèdia Històrica d'Esquerra Republicana. Fundació Josep Irla.

NOTES

1. Manuel Vázquez Montalbán. «Cuando la historia no la escriben los vencedores. Presentación». A: *De la resistencia y la deportación. 50 testimonios de mujeres españolas*. Barcelona. Península, 2009.

2. Tot el text amb les dades biogràfiques i fotografies d'aquest apartat han estat extretes del blog de José Fernando Mota: *Història de Sant Cugat del Vallès* (<https://historiasantcugatwordpress.com/tag/dones/>), de la pàgina web *Memoriaesquerra.cat*, en una entrada dedicada a Elionor Vinyerta escrita pel mateix autor (<https://memoriaesquerra.cat/biografies/vinyerta-cuartero-elionor>), i de l'article «El sistema de partits polítics i sindicats al Sant Cugat republicà (1931-1936)» a *Gausac*, núm. 9, també de J. F. Mota.

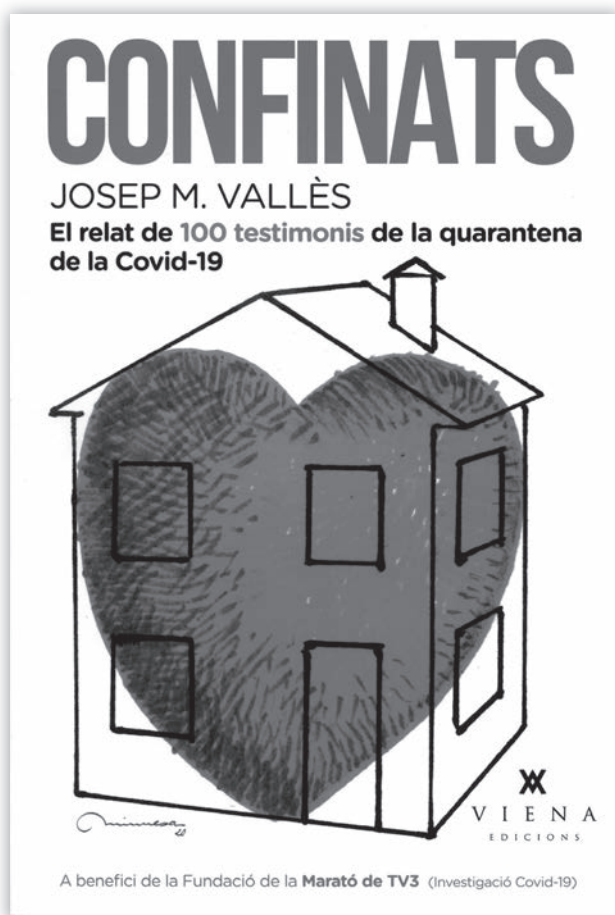
CONFINATS

VALLÈS, JOSEP M.

Confinats. El relat de 100 testimonis de la quarantena de la Covid-19

Edició: Viena Edicions. Setembre 2020

Mides: 15 x 23,5 cm; 269 pàgines

El llibre aplega 99 relats breus de santcugatencs que expliquen com han viscut el primer confinament de la Covid-19 iniciat el març del 2020. El relat número 100 correspon a l'entrevista que l'autor fa a Maria Vallès León, infermera de l'hospital Parc Taulí de Sabadell. El pròleg és del periodista Xavier Bosch, qui, tot reflexionant sobre els fets de la pandèmia, assenyala en el seu text, amb bona ponderació mental, que «en aquest moment històric, greu i breu... cal aparcar l'ego i pensar en els altres». La portada és obra de Paco Minuesa, pintor, il·lustrador, artista multidisciplinari, qui cada dia realitzava un dibuix sobre el que pensava o sentia del confinament i el penjava al seu

perfil d'Instagram, on Josep M. Vallès, seguidor del treball de l'artista, el va veure i li va semblar adient per al llibre que volia publicar. Al dibuix, molt simple, en destaca un gran cor vermell a l'interior d'una casa descrita amb pocs traçats lineals, imatge molt clara i directa que sintetitza perfectament el contingut del llibre, ple d'emocions, sensibilitat i amor.

Josep M. Vallès, qui genera la idea i qui coordina el llibre, exerceix professionalment com a periodista de proximitat a Sant Cugat del Vallès. Va ser director del *Diari de Sant Cugat*, el *Tot Sant Cugat*, el *Món Sant Cugat* i ha publicat el llibre *Polítics a la carta* (2015). En ple confinament, cap a mitjan març va pensar a fer un article diari sobre l'assumpte i al cap de pocs dies va obrir el seu blog personal a *tothom que tingués la necessitat d'escriure la vivència del seu confinament a casa*. Amics, coneguts, persones de molts àmbits professionals van anar enviant el text i una fotografia que van quedar publicats en línia al lloc web. En el text introductorï explica tot el procés i com va creure oportú agrupar tots els escrits i elaborar un llibre, un treball intens que va dur a terme durant dos mesos. La recaptació de les vendes va destinada a la Fundació de la Marató de TV3 que el 2020 és dedicada a la investigació de la Covid-19.

En el conjunt de relats, cadascun d'ells distant dels altres quant a estil literari, es posen de manifest certes concordances de temes i aspectes coincidents en algun àmbit concret. Bàsicament podem destacar-ne un parell: en primer lloc trobem que la majoria, un 80% més o menys, expressa d'una manera o altra l'agraïment cap al personal sanitari i altres serveis assistencials i/o professionals. També destaca la reflexió sobre el progrés tecnocientífic, el recurs laboral del teletreball i les transformacions digitals que ens han facilitat comunicar-nos i fer més lleu l'aïllament.

Altres aspectes comuns en els relats tenen a veure amb certs posicionaments filosòfics, d'interiorització sobre el sentit de la vida, de la necessitat d'autocontrol i organització personal i especialment s'incideix en el fet que cal replantejar-nos el futur. Un punt comú interessant i que citen diversos personatges fa referència al descobriment de l'entorn natural més immediat i assenyalen explícitament com s'han adonat dels ocells i el seu cant.

La temàtica del llibre entorn dels efectes del confinament esdevé una ajustada crònica social d'un pe-

ríode històric i d'una situació determinada. Els autors dels relats conformen un ventall desplegat de professions diverses i el seu punt de vista ens aporta coneixement i informació. Tots plegats ens parlen de com poder superar d'alguna manera la crítica situació de la pandèmia i apropar-nos a l'estabilitat emocional mentre dura la situació. El llibre és un cant coral de gratitud a l'entrega i generositat dels professionals, i especialment aporta reflexions que mostren la capacitat d'adaptació dels éssers humans a situacions extremes per a les quals no estem preparats i ens invita a participar de les emocions i sentiments humans amb els quals el lector segurament s'identificarà i compartirà.

IMMA PUEYO

HISTÒRIA AMB ULLS DE DONA

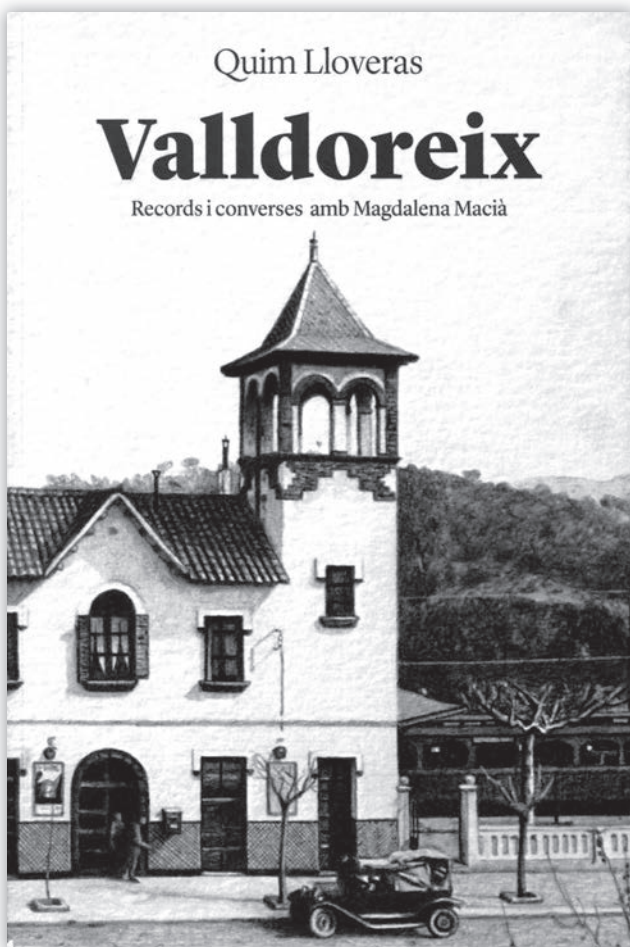
LLOVERAS, QUIM

Valldoreix. Records i converses amb Magdalena Macià

Serveis Editorials Addenda SCCL

Barcelona, 2019

Mides: 23,5 x 26; 268 pàgines

Quim Lloveras és valldoreixenc de tercera generació, que no és poca cosa en una població com la nostra on els nadius resten dispersos en mig de les constants onades migratòries. Possiblement per això intenta no pas fer una història acadèmica d'aquest indret, sinó fixar la memòria i els records de qui ho va viure en primera persona, la seva àvia. Magdalena Macià va venir a estiuejar a Valldoreix quan tenia deu anys, el 1930, perquè era un lloc sanítos i ella tenia aquella *toseta* que no s'acabava d'anar. El metge li havia dit que li calia oxigenar els pulmons fora de Barcelona, però el seu pare, comerciant d'oli, cada matí havia d'aixecar la persiana del negoci i li calia trobar un lloc no gaire lluny i ben comunicat. Que millor que Valldoreix, amb la pineda del turó del Rossinyol i un tren elèctric que en mitja hora et deixava a plaça Catalunya. Aquesta és, doncs, una història vivencial que gira entorn de la barriada de Can Lluell, on el promotor de la urbanització, en Joan Borràs, va saber plasmar una ciutat jardí amb esperit noucentista, després continuada pel seu fill, en Manuel Borràs. És justament a la part alta del turó, amb vistes al Collserola per una banda i a Montserrat per l'altra, on es va construir el Casino que va esdevenir el gran lloc de trobada, el que l'àvia Magdalena qualifica del *pinyol de l'estiueig a Valldoreix*. Cap altra barriada, cap altre sector va assolir crear un sentiment de comunitat tan intens ni va disposar d'un centre com aquest. Com sempre havia passat en tot el món rural, l'altre indret d'encontre d'aquesta burgesia estiuejant va ser la missa dominical a l'església parroquial de Sant Cebrià.

El llibre està plantejat com un seguit de converses entre àvia i net, ja sigui a la residència familiar, ja passejant pels carrers, cosa que els permet comentar diferents cases, els seus habitants i les successives generacions. O els diferents propietaris que han tingut. Reconeix que els primers estiuejants d'abans de la guerra eren uns *senyorassos de classe mitja-bona*, amb una concepció molt burgesa del món, que evidentment cercaven els aires saludables de les pinedes, però a condició de transformar aquell primitiu entorn rural en *un nou espai de civilitat i benestar*. Res a veure, doncs, amb aquell ideari molt més popular de *la casa i l'hortet* propugnat pel president Macià. Com tampoc amb aquella voluntat de viure intensament la natura que volien assolir els impulsors de la *colònia-bosc* de la Floresta.

Una història vista amb ulls de dona que va evolucionar a mesura que la nena esdevé noia i després adulta: la filla passa a crear la seva pròpia família i és mare i després àvia, i té el goig d'arribar a ser la besàvia de quinze criatures que pertorben la seva pau, encara que a ella se li escapi el somriure per sota el nas i la retornin a la pàtria de la infantesa. Això

és important que es tingui en compte, perquè comença amb uns records infantils o d'una adolescent que està poc interessada en el món dels adults, que viu la vida joiosament amb els companys/es d'edat, sense preocupar-se pel que fan i discuteixen aquells *senyors* ben vestits que es troben al Casino prenent cafè i fumant un havà. Una noia que es fa gran en mig dels bombardeigs de Barcelona i, mentre els seus pares resten a la ciutat, ella ha de cuidar dels seus germans petits en la pau d'un Valldoreix on els burgesos han estat substituïts per *jefassos de l'exèrcit republicà*: el comandant Líster, el general Rojo, *El Campesino*.

Malgrat que tota la narració manté sempre un to de naturalitat espontània, a mesura que avança la postguerra la protagonista va madurant, s'enamora i esdevé una dona casada. El seu punt de vista evoluciona: ja no són els records de la noieta que tenia tos, sinó que ha esdevingut una *senyora*. Ho resumeix així: *després totes ens vam casar, van venir els fills. Tot era diferent, sí, la vida canviava*. Són uns anys en què la família la té més ocupada, les relacions socials s'han anat transformant, el Casino ja no té l'empenta de l'època de la República i acaba convertit en un hotel, alguns estiuejants poc a poc esdevenen residents gràcies al tren elèctric i tot evoluciona lentament. El selecte nucli del Turó del Rossinyol ja no baixa a les misses de Sant Cebrià i acaben bastint l'església de l'Assumpció. Els records es limiten als cercles d'amistats propis i dels fills, amb un capítol dedicat al seu germà jesuïta a l'Índia.

No podia mancar la seva visió de com es crea l'Entitat Local Menor, justificada per la diferència amb Sant Cugat: són els *senyors de Barcelona de perfil burgès* que marquen distàncies amb un poble de pagesos. Tampoc és que l'ELM d'aquells anys fes grans coses. El Club Esportiu, del qual va ser promotor el seu marit, no deixa de ser una associació privada. Com succeeix amb altres llibres de memòries, quan avança vers el present tot es condensa un xic, com si l'experiència personal perdés interès a parlar de coses que els altres també coneixen i comparteixen. Així, destaca més les actuacions del seu marit, que, al cap i a la fi, són una part molt important de la seva vida. Records que són molt més una crònica social que una història pròpiament dita, que en cap moment s'ha proposat fer. Val a dir, però, que gràcies a aquesta publicació el munt d'anècdotes explicades resten fixades i sobretot ens ajuden a entendre el tarannà d'aquest *pinyol* inicial que, a desgrat seu, no es pot fer extensiu al conjunt de l'actual Valldoreix.

Un llibre, doncs, on el passat i el present es barregen en una sola realitat i el segon esdevé un pre-text constant per evocar el primer. Quim Lloveras,

filòleg i periodista, demostra d'una banda el seu domini del llenguatge i, d'altra, construeix un relat àgil i viu que manté l'atenció del lector. Una narració vivencial que traspua l'amor vers la seva àvia, a qui s'ha de felicitar per la seva magnífica memòria i paciència. Excel·lents les petites il·lustracions de Pat Herreruela que encapçalen els diferents capítols.

DOMÈNEC MIQUEL

LA POR DE LA MARILYN

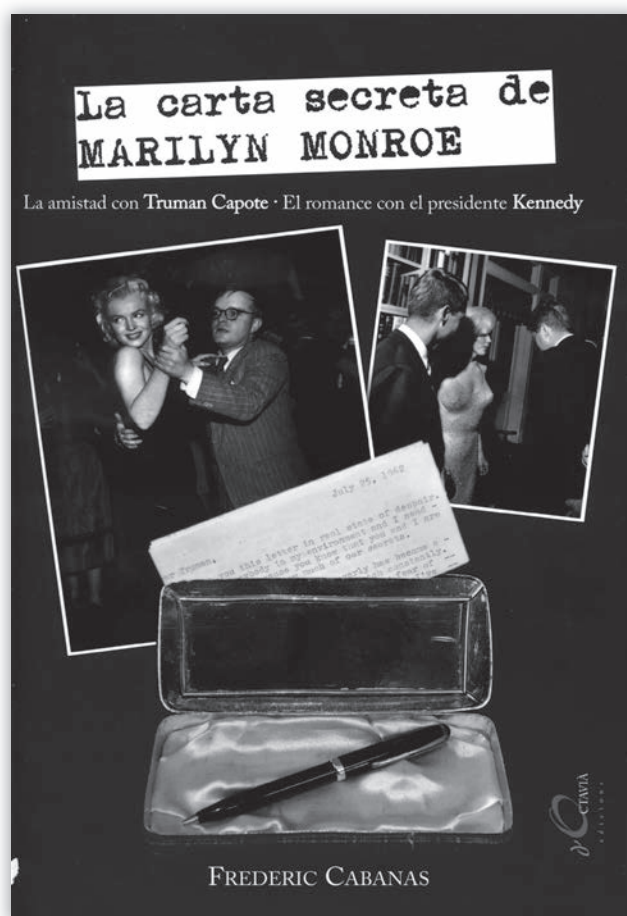
CABANAS, FREDERIC

La carta secreta de Marilyn Monroe

D'Octavià Edicions

Sant Cugat del Vallès, 2020

Mides: 25,2 x 17,2; 124 pàgines

Frederic Cabanas, fervent admirador de Marilyn Monroe, ha dedicat bona part de la seva vida a construir un dels millors arxius documentals sobre l'actriu, que actualment es complementa amb una sala museu. La seva tasca de recerca ja l'havia portat a escriure sis llibres previs amb els quals ha esdevingut un destacat especialista sobre el personatge, al-

hora que el posaven en contacte amb altres biògrafs i col·leccionistes amb qui intercanviar informació. L'any 2014, un d'ells el va telefonar per explicar-li una estranya història d'un antic bolígraf Montblanc que havia comprat amb el seu estoig original. Dins un doble fons, hi havia amagada una carta escrita a màquina, pel que semblava obra de Marilyn Monroe pocs dies abans de la seva mort. Aquest és el punt d'arrencada d'un llibre que no sols reproduïx l'original, sinó que al llarg de diversos capítols es dedica a comentar els diferents paràgrafs i els personatges, fets i circumstàncies que hi apareixen.

Una carta confidencial escrita a Los Angeles, Califòrnia, i adreçada al seu amic l'escriptor Truman Capote que en aquells moments s'havia reclòs a Palamós, Catalunya, per acabar d'escriure el seu llibre més famós, *A sang freda*. Marilyn creu que l'espion, que controlen el que fa i el que diu i no té ningú a prop en qui confiar. Així, per evitar tota sospita, l'amaga dins l'estoig del bolígraf que prèviament li havia regalat Capote, amb l'esperança que el retorn desvetlli la seva curiositat i li faci descobrir. Per desgràcia, quan el paquet arribi a Palamós l'escriptor ja haurà marxat i mai arribarà a llegir-la. Una setmana més tard, Marilyn apareix morta en el que oficialment es va qualificar com a suïcidi.

La primera tasca a la qual s'ha hagut d'enfrontar l'autor ha estat la verificació de l'originalitat de l'objecte, a fi de garantir que no es tractava de cap falsificació ulterior. S'ha contrastat que el paper, el model de màquina d'escriure, la tinta, fossin de l'època, juliol del 1962. També el peritatge grafològic afirma l'autenticitat de la signatura. Amb les garanties necessàries per certificar el verisme del document, ja podia passar al seu estudi. Presenta una reproducció facsímil de la carta acompanyada d'una nota on es destaquen els errors gramaticals i algunes frases sense massa sentit a causa que comencen amb una idea i acaben amb una altra diferent, fet que disculpa per l'estat d'ànim en què es trobava l'actriu.

L'autor no es limita a comentar la carta, sinó que la contextualitza per fer-la més entenedora. Explica què va fer Marilyn aquell dia i també per què Truman Capote s'havia refugiat a la Costa Brava, així com els precedents de l'amistat entre ambdós. La seva font de coneixement bàsic és el gran arxiu bibliogràfic sobre la protagonista que ha acumulat al llarg de molts anys. Només els llibres sumen 2.649 exemplars i no parlem de les desenes de milers d'articles de revistes. Val a dir, però, que les múltiples biografies que s'han escrit no són obligadament concordants, sinó que a voltes poden exposar hipòtesis contradictòries a causa de la manca de documentació fidedigna que pugui ser consultada. També algunes de les referències indirectes

de testimonis són dubtoses, ja que, més que limitar-se a declarar fets objectius, exposen la seva particular interpretació, encara que ho facin de bona fe.

La carta no aporta novetats remarcables, bàsicament tot el que s'hi exposa ja era conegut i en tot cas permet confirmar la veracitat o la intensitat d'alguns aspectes, sobretot l' enamorament que sentia per John F. Kennedy, llavors president dels EUA. La seva rellevància, doncs, rau en el fet de proporcionar el testimoni directe de l'actriu, de la situació angoixosa que vivia deu dies abans de la seva mort. El més probable és que, d'haver-se trobat la carta en aquelles dates, hauria estat destruïda o, com la seva famosa llibreta vermella, avui seria no consultable i es trobaria custodiada als arxius secrets de la CIA, per raons òbvies.

De cap manera voldríem explicar-vos el contingut de la missiva, que el lector ha de descobrir per ell mateix llegint el llibre. Únicament us enllaminim dient que l'obra té ribets de novel·la negra, potser per influència del seu destinatari, l'escriptor Truman Capote. Hi trobareu un xic de tot: artistes de cinema, cantants, polítics, editors, mafiosos, casinos i personatges secundaris relacionats d'alguna manera amb la trama que, ves per on, acaben assassinats. Un món real i alhora ben allunyat del nostre oasi santcugatenc. Tampoc espereu que, a desgrat de l'autenticitat del document, es tracti d'una recerca històrica acadèmica. S'exposen els fets, es contextualitzen i s'analitza la versemblança d'hipòtesis prèvies o se'n formulen de noves, però llevat de la confessió de l'actriu del seu penediment per no haver acceptat protagonitzar *Breakfast at Tiffany's* (que, tot sigui dit, hauria resultat un film molt diferent) i del reconeixement de l'intens amor que sentia per JFK (que no sembla que fos correspost amb igual mesura), la resta es manté en el terreny inestable de la suposició. Certament, però, les declaracions que hi fa ajuden a donar més força a la teoria que no es va suïcidar, sinó que fou convenientment «suïcificada», per dir-ho en termes políticament correctes. Possiblement no va avaluar prou bé el risc que li podia suposar mantenir unes *amistats perilloses*.

No menys interessant és la reconstrucció de les vicissituds que pateix el document en el seu periple entre Los Angeles i Sant Cugat del Vallès, passant per la base aèria americana de Saragossa. Dissortadament, no pot ser plenament reconstruït a causa de la mort d'alguns dels protagonistes, que s'emportaren el seu coneixement a la tomba.

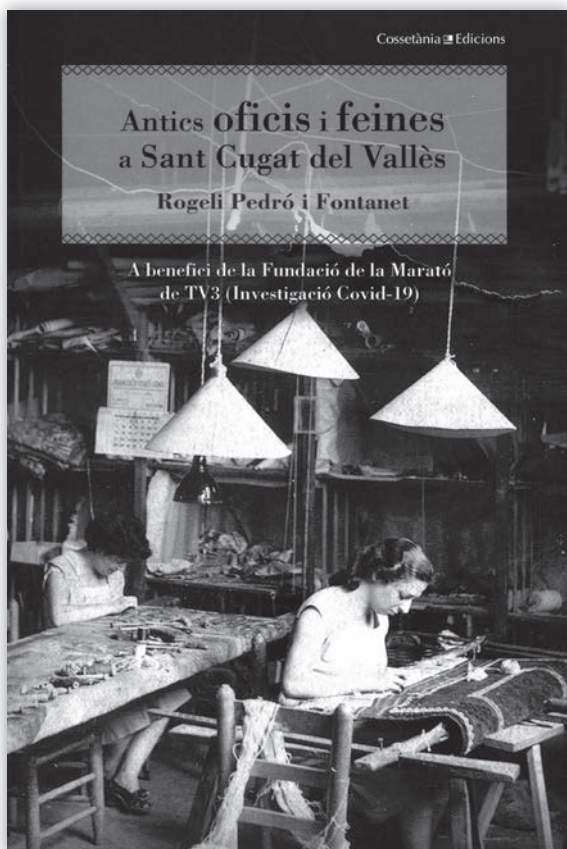
Una edició preciosista, com ens té acostumats en Frederic Cabanas i el seu segell D'Octavià Edicions. Tapa dura, coberta llisa, sobriament daurada sense impressions, evocant l'interior de l'estoig del bolígraf Montblanc. La sobrecoberta amb el títol i

un adient *collage* fotogràfic. La impressió és curosa, sobre paper de qualitat, i compta amb dos plecs de fotografies que complementen els textos. El primer està dedicat a l'entorn americà de Marilyn, amb la famosa fotografia ballant amb Truman Capote al *Morocco* de Nova York, altres amb Dean Martin, Frank Sinatra, Peter Lawford, el seu exmarit Joe DiMaggio, però cap amb John F. Kennedy, tot i que apareix cantant en la festa del seu 42è aniversari. El segon bloc són els paisatges de Palamós que va conèixer Truman Capote, a més de Saragossa, dels treballs previs d'autenticació i, com no, de Cal Gerrer i la sala museu dedicada a Marilyn Monroe, on ara la carta ocupa un lloc rellevant. L'edició és en llengua castellana per assolir un públic més ampli i en el capítol de regraciaments se'n parla d'una altra en anglès.

DOMÈNEC MIQUEL

ANTICS OFICIS I FEINES A SANT CUGAT DEL VALLÈS

PADRÓ I FONTANET, ROGELI
Antics oficis i feines a Sant Cugat del Vallès
 Editorial Cossetània
 Valls, 2020
 Mides: 23,4 x 15,5; 280 pàgines

Els oficis desapareixen o es transformen a mesura que el temps passa. Els canvis d'una societat rural a una urbana també afavoreixen que aquest canvi sigui més substancial.

Durant la segona meitat del segle XX, Sant Cugat va patir una transformació tan radical, que moltes de les feines que semblaven immutables van desaparèixer d'una volada. No obstant això, com que aquest canvi fou molt ràpid en el temps, encara hi ha record i memòria històrica de la seva existència.

Amb afany antropològic, Rogeli Pedró s'ha dedicat a recollir tots aquests oficis i feines que es feien a Sant Cugat, dels quals encara queda record, així com el testimoni d'algunes de les persones que els realitzaven. Altres feines s'han transformat per adaptar-se als nous temps i necessitats actuals, molt diferents de les de fa cinquanta anys. De totes elles queda testimoni material i oral.

La gran quantitat de vells oficis existents, a dia d'avui desapareguts o transformats, ha fet que l'autor limití el seu estudi a vint-i-quatre, pendent, això sí, de possibles ampliacions o nous estudis.

La majoria dels oficis escollits en el llibre podrien considerar-se com a propis d'una societat preindustrial o, fins i tot, agrària. Boters, carboners, ferrers, carreters, esquiladors, espartenyers o campaners són alguns dels múltiples treballs que el pas d'un món agrari a un altre urbà ha deixat completament en l'oblit. Altres feines característiques dins un terreny més social s'han mantingut transformades. D'aquesta manera, podem seguir el rastre de barbers, modistes, sastres i recaders. En aquest mateix àmbit, altres han desaparegut sense remei, com els matalassers, els guarnicioners, les bugaderes i les rentadores.

Actualment, queden molt poques feines que es puguin rastrejar, resistint-se a morir. Una d'elles en la denota el so tan inconfusible dels esmolets, un so que a dia d'avui encara ens sorprèn sentir, o els cadiraies, com els de Can Bufa, que malgrat haver tancat la seva seu històrica malden per subsistir.

Del món de les indústries populars, queda testimoni de moltes desaparegudes abans d'ahir, com les bòbiles o l'ofici de rajoler, tan nostrats a Sant Cugat. D'aquest darrer ens resta el seu record a la casa museu de cal Gerrer, vestigi d'aquesta antiga fàbrica de ceràmica. Aquest mateix sentiment de pèrdua gairebé immediata en el temps la trobem en l'art dels tapissos i les catifes, amb el tancament de la factoria o taller de la casa Aymat.

Rogeli Pedró fa un recull intens de totes aquestes feines, però sense parlar mai d'elles des d'una visió genèrica, aliena a les persones, sinó tot el contrari, de manera gairebé introspectiva, utilitzant testimonis orals d'aquells que les exercien com la seva forma habitual de vida.

Totes aquelles persones que tinguin interès a recuperar la visió dels antics oficis i treballs d'un Sant Cugat amarat encara d'un cert ancestralisme, a cavall del segle XX al XXI, podran trobar en aquest llibre la imatge d'un poble que poc a poc ha anat desapareixent per convertir-se en una urbs en la qual molts d'aquests treballs han perdut la seva raó de ser i existir.

LLUÍS JORDÀ

UN POBLE SANITÓS

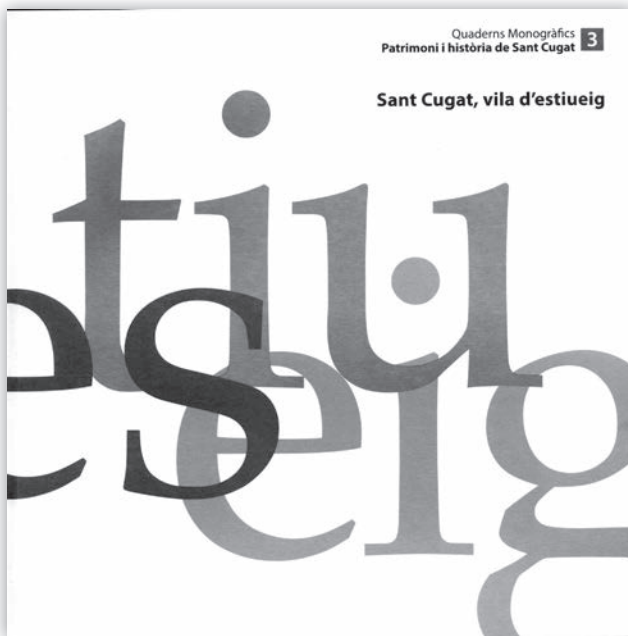
DOMÈNEC MIQUEL

Estiueig

Quaderns Monogràfics Patrimoni i Història de Sant Cugat

Museu de Sant Cugat, 2019

Mides: 20,8 x 20,8; 40 pàgines

Tercera entrega d'aquest petit encert que són els Quaderns Monogràfics, editats pel Museu de Sant Cugat en col·laboració amb el Grup d'Estudis Locals sota el patrocini de l'Ajuntament de Sant Cugat, amb voluntat de difondre el patrimoni i la història de la nostra vila.

Dic encert perquè, amb un format petit, lleuger, molt il·lustrat i amb una acurada bibliografia, es dona

un repàs compacte i precís d'alguns temes que han estat importants en la intrahistòria de Sant Cugat.

Estiueig és el títol de l'últim quadern editat a cura d'Alba Rodríguez quant a l'excel·lent documentació i de Domènec Miquel pel que fa a la redacció del text, amb aquest estil lleuger, didàctic i a voltes irònic al qual ens té acostumats i que sempre agraïm.

Possiblement molts dels nous santcugatencs ignoren el passat de Sant Cugat com a poble d'estiueig a principis del s. XX que, si bé no va tenir una influència significativa en el model econòmic, sinó més aviat conjuntural, sí que va definir, sense voler-ho, el model urbanístic fora vila que ha acabat convertint la localitat en la bonica ciutat-jardí que coneixem.

Des dels antecedents i la definició de «torre d'estiueig» fins a la manera com es va anar desenvolupant l'urbanisme d'aquestes construccions al llarg de l'ample terme de Sant Cugat, Domènec Miquel ens relata cronològicament, entre anècdotes, dades acurades i pinzellades de fina ironia, tot el procés de les estades d'estiu d'una burgesia inquieta i benestant que fugia de l'asfixiant Barcelona industrial cercant l'aire fresc i el paisatge ample i net del Vallès als peus de Collserola. El fet que la vila passés, la segona meitat del XIX, de ser un domini monacal a la plena propietat d'àmplies extensions de terres en mans dels antics possessors dels masos gràcies a la desamortització, unit a la individualitat secular dels santcugatencs i a la crisi dels preus del vi a finals del segle, va generar que els nous espais que es van començar a urbanitzar a principis del s. XX tinguessin un tarannà ben diferent depenent de la seva situació i de si encara eren del propietari original dels terrenys o ja estaven en mans d'un promotor barceloní. Cada un d'ells tingué el seu model particular de traçat urbanístic, que encara perdura.

La Floresta, esquitxada de torres entre vegetació i pins que s'escorria per la vessant de la muntanya, tenia el «charme» d'uns estiuejants considerats excèntrics per les seves inclinacions higienistes i de vida a l'aire lliure. Valldoreix, una vall amable i relativament ordenada amb estiuejants eminentment burgesos i benestants amb torres en consonància. Mira-sol, a l'ombra de la postguerra i amb un creixement desordenat de caseta i hortet, va començar sent la germana pobra de les altres, encara que avui sigui de nivell elevat. I, per descomptat, l'Eixample Sud amb la carretera de Gràcia com a eix, amb les seves torres senyoriales que et donaven la benvinguda. Suficientment a prop del poble per proveir-se de queviures i servei domèstic durant l'estiu però prou allunyades per no barrejar-se amb els pagesos. Més enllà, a un quilòmetre del Sant Crist, la rambla de Can Bell i el passeig de Calado.

El procés d'inici, plenitud i decadència del fenomen de l'estiueig burgés i la reconversió actual en primera residència de tot aquest llegat artístic i patrimonial ha quedat explicat preliminarment en aquestes pàgines imprescindibles, confiant que el tema tindrà continuïtat en posteriors publicacions perquè per a tants santcugatencs que jugàvem als estius de la nostra infància pels carrers de l'antiga carretera de Barcelona veient aquelles torres imponents, tancades, oblidades, plenes de la pols fina que s'aixecava dels carrers sense asfaltar, plenes de flors que saltaven els murs de jardins que ningú cuidava... és d'agrair que algú expliqui la seva història.

NEUS SANTOSS

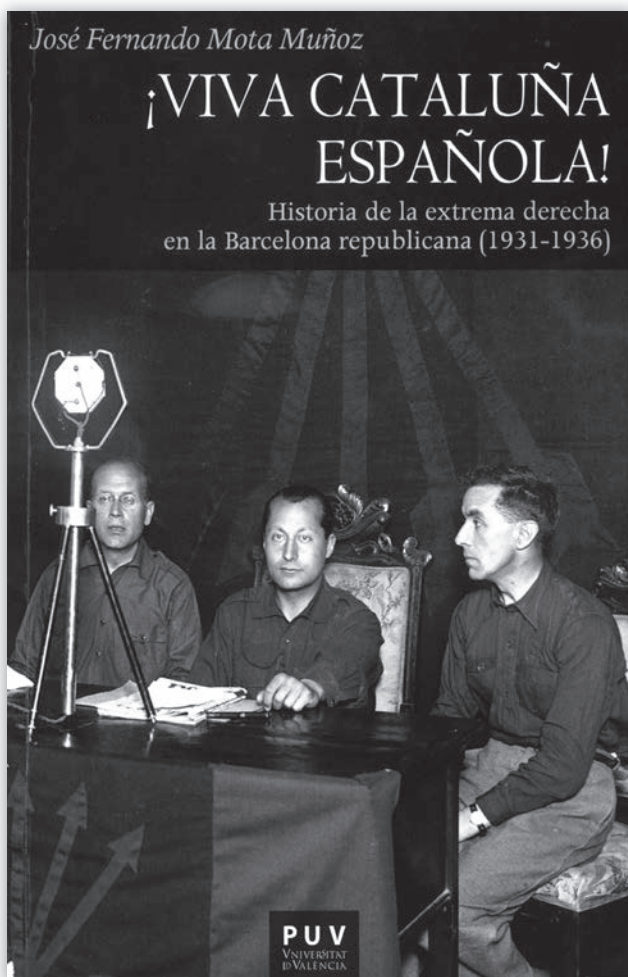
LA CATALUNYA ULTRA DE LA SEGONA REPUBLICA

MOTA, JOSÉ FERNANDO

¡Viva Cataluña española! Historia de la extrema derecha en la Barcelona republicana (1931-1936)

Universitat de València, 2020

Mides: 24 x 16 cm; 460 pàgines

Fa anys, l'historiador local José Fernando Mota ens explicà el Sant Cugat de la Segona República i del primer franquisme, informació que ha anat ampliant i precisant a través del seu blog. Més ençà, exactament el 2013, juntament amb l'historiador Javier Tébar, va publicar un llibre que, mitjançant un relat novel·lat extremadament atractiu, ens donà a conèixer alguns aspectes del franquisme més fosc i groller (vegeu *Gausac*, 40-43, p. 281-282).

Ara ens ha sorprès, i és un dir, amb un tema molt poc estudiat, per no dir quasi gens: l'extrema dreta catalana de la Segona República. No aquella extrema dreta, més o menys oportunista, que anà sorgint durant la guerra o a inicis del franquisme, sinó la que s'organitzà de bell antuvi. I, entre aquesta extrema dreta, de manera especial el falangisme.

Que hom no esperi un llibre fàcil de digerir. I no ens referim a qüestions d'ordre ideològic. És un llibre amb un munt de dades, aspecte quasi sempre obligat quan hom enceta un tema poc conegut, ja que cal posar unes bases sòlides per a futures recerques. L'índex antroponímic mareja: set-cents quaranta-tres noms. Certament, no tots són noms de gent d'extrema dreta, però una gran part d'ells, sí, i fins ara ens eren desconeguts. Al llarg del llibre Mota ens presenta un seguit de microbiografies, encara que algunes no són tan micro, dels personatges que formen part del divers i complex món de l'extrema dreta catalana del temps de la República. Alguns anaven passant d'un grup a l'altre amb gran facilitat. Juntament amb aportacions biogràfiques de personatges més o menys coneguts, com Luys Santa Marina, Carlos Trías Bertrán o el baró de Viver, n'aporta d'altres de personatges que fins ara ens eren desconeguts o dels quals coneixíem ben poca cosa, la llista no és curta: Roberto Bassas Figa, José Fernández Ramírez, Luis Fontes Hernández, René Llamas de Niubó, Pedro Navarro Antón, José María Álvarez Poblador, José Ribas Seva, Juan Segura Nieto o Pedro Vives Garriga.

Els militants d'extrema dreta no eren molts, probablement un miler d'activistes, però estaven repartits en una munió de grups i grupets en constant moviment i recomposició. Una vintena en total, amb noms tan poc coneguts com *Agrupación de Juventudes Antimarxistas*, *Ateneo de Cultura Política*, *España Club*, *Grupo Azul* o *Unión Social Hispánica*.

L'autor ens explica aquest procés de constant teixir i desteixir al qual ens referíem. El llibre es divideix en quatre parts o moments ben significatius: els orígens, la reconstrucció després d'un període d'una certa hivernació, l'oportunitat (després dels fets del 6 d'octubre) i, finalment, el fracàs. Certament, aques-

ta munió de grups jugaren un paper ben magre en l'alçament feixista del 18 de juliol de 1936. La trama civil que havia de garantir el triomf de l'aixecament fracassà estrepitosament. I en aquest fracàs intervenen des de la manca de coordinació a l'excés de protagonisme grupal i individual. Afortunadament, hauríem d'afegir.

Així doncs, podríem parlar de la història d'un fracàs, si no fos perquè la ideologia que aquests grups representava triomfà de bell antuvi en molts altres llocs i, com és sabut, acabà imposant-se. I no durà poc temps, precisament. Aleshores fou quan alguns d'aquests personatges tingueren la gran oportunitat. Les dictadures, en la mesura que el que cerquen són adhesions incondicionals, encimbellen tot tipus de personatges, per fracassats i grisos que siguin, encara que la majoria d'ells no van rebre ni un premi de consolació (en expressió de Jordi Amat, en la seva ressenya del llibre: *La Vanguardia*, 24 de març de 2020, *Cultura/s*).

En definitiva, l'autor, amb el rigor que el caracteritza, ha fet una reconstrucció minuciosa i metòdica d'un món que fins ara ens era bastant boirós. Un món que, malgrat la seva diversitat, tenia un denominador comú prou clar: l'ultranacionalisme espanyol. Esperem que la història, almenys aquesta, no es repeteixi, encara que sigui com a farsa, per dir-ho amb paraules de Karl Marx.

JORDI CASAS i ROCA

PER SABER-NE MÉS

MIQUEL, DOMÈNEC

Monestir de Sant Cugat del Vallès

Ajuntament de Sant Cugat del Vallès

Sant Cugat del Vallès, 2020

Monestir de Sant Cugat del Vallès

Una guia completa per conèixer la història i els tresors artístics i arquitectònics del conjunt monumental.

DOMÈNEC MIQUEL

Ja era hora!

Efectivament, amb aquesta expressió soc conscient que enceto d'una manera estranya una ressenya sobre aquest llibret de recent edició. Però sí, ja era hora que el gran públic disposés d'una completa guia de mà, actualitzada, que doni accés al coneixement d'aquest extraordinari conjunt monumental, tan nostrat com desconegut alhora.

La guia ens fa discórrer a través de la mà segura de Domènec Miquel per la història, art, arquitectura, arqueologia i tradicions d'un dels quatre grans monestirs benedictins de la Catalunya comtal. Els santcugatencs tenim tan interioritzat aquest magnífic monestir que sovint vivim d'esquena al seu coneixement més elemental, ignorant la seva dilatada trajectòria històrica i el seu paper essencial en la construcció de la Catalunya Nova.

La guia compleix perfectament el seu paper divulgatiu, ja que està escrita en un llenguatge planer, accessible a tots els lectors interessats. En la seva primera part és una síntesi històrica que comença pel màrtir que li dona nom, amb la seva llegenda, i avança per la regla benedictina, la fundació del cenobi i les diferents etapes de la seva construcció. També el seu pas de monestir a monument. Es complementa amb una cronologia bàsica.

La segona és la guia de visita que ens va conduint pels diferents espais visitables que conformen el monument. També incorpora diverses notes explicatives sobre aspectes puntuals que afavoreixen una lectura ràpida, en paral·lel, sense necessitat de seguir el fil narratiu argumental. El llibre disposa també d'un gran nombre de fotografies, així com unes infografies que permeten tenir una visió completa de com era el recinte monacal en temps passats.

Des del meu punt de vista, la funció de la nova guia del monestir de Sant Cugat ha estat acomplerta a la perfecció pel seu autor, de qui m'atreveria a dir que a hores d'ara és la persona que millor coneix el nostre monestir.

No voldria, però, caure únicament en la lloança fàcil, que podria. Per aquest motiu, vull assenyalar alguns aspectes crítics en relació amb la nova guia del monestir. El text ha quedat massa comprimit, a causa d'un tipus de lletra massa petit que dificulta la seva lectura i la seva utilitat com a guia de mà, especialment a les persones grans.

Una segona qüestió, aliena a l'edició de la guia, és la seva escassa difusió, limitada a un únic punt de venda, el taulell del claustre o l'oficina de turisme. Això la fa invisible per a la majoria de les persones que hi podrien estar interessades, no tan sols en la seva adquisició, sinó fins i tot en el coneixement de la seva existència.

En definitiva, la guia no decebrà els interessats en el coneixement de la història i les interioritats del monestir de Sant Cugat, que disposaran per fi d'una guia actualitzada que compleix amb escreix el seu paper divulgador. La seva lectura fàcil la fa àmpliament recomanable per a tots els públics. Esperem, doncs, que aquesta petita ressenya serveixi per fer major difusió de la seva aparició.

LLUÍS JORDÀ

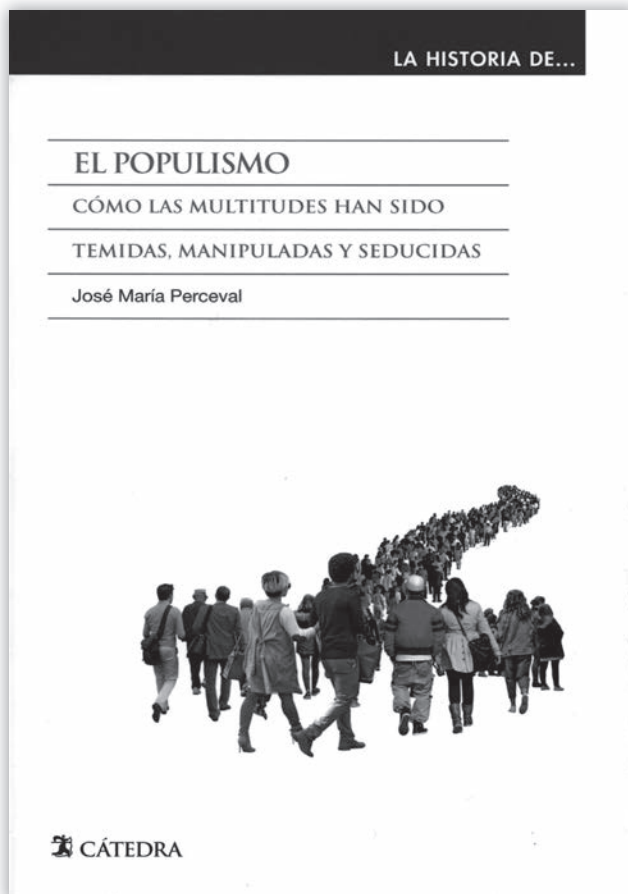
POPULISTA HO ETS TU

PERCEVAL, JOSÉ MARÍA

El populismo. Cómo las multitudes han sido temidas, manipuladas y seducidas

Cátedra, 2020

Mides: 20 x 13 cm; 331 pàgines

Poques coses estan més presents en el debat públic que el *populisme*. Però que el lector o lectora no es faci il·lusions. L'autor probablement no li aclarirà definitivament què hem d'entendre per *populisme*, com, de fet, no ho ha aclarit ningú fins ara. No és aquest l'objectiu del llibre, com bé indica el seu subtítol.

José María Perceval, conciudadà nostre, té dos doctorats: un en Història per l'Escola Superior d'Estudis de Ciències Socials (EHESS) de París i un altre en Ciències de la Comunicació per la UAB, universitat de la qual és professor. S'ha atrevit fins ara a enfrontar-se amb qüestions tan complicades com són el racisme i la xenofòbia, l'humor i el terror i el terrorisme; n'ha fet aproximacions de caràcter general durant els darrers set anys.

Perceval deixa l'empremta d'allò que ens vol explicar en el pròleg i les conclusions. El gruix del llibre està dedicat al que diu el seu subtítol, que al cap i la fi és l'objectiu de l'autor: com s'ha instrumentalitzat el poble per part de les elits, ja sigui per mantenir l'*statu quo* o modificar la realitat, a voltes de manera violenta. I, en cada moment històric, què es considera *poble* i quin capteniment tenen les multituds destinades a ser *poble*. En aquest sentit, hom podrà trobar desenes de pàgines dedicades a analitzar una pel·lícula, un quadre del segle XV o el paper del Circ Màxim de Roma, la capacitat de congregació del qual no ha estat superada per cap altre circ o estadi, fins i tot els de futbol.

Però, què és el *poble*? Una ficció, una entelèquia, ens diu l'autor. En definitiva, un constructe humà. El *poble* és el que nosaltres volem que sigui, el que ens imaginem que és. Una fusió de l'emoció i la realitat. Per tant, és *populista* tothom que creu en la seva existència, que fa del *poble* un subjecte polític. Com hem dit, el llibre no pretén definir el *populisme*, però en fa certes aproximacions. A voltes, ens diu, fa referència a un cert comportament irracional o instintiu del *poble*. També el podem definir com el tipus de discurs polític dels qui parlen en nom del *poble*. A les conclusions ens aporta la definició que n'ha fet Margaret Canovan (1981), la qual el va considerar com la forma d'acció que, amb un discurs centrat en el *poble*, pretén provocar una acció emocional en la ciutadania. A la qual cosa Perceval afegeix: «Su verdadero relato es directamente emocional porque pretende influir a su público mediante el entusiasmo por una idea o la indignación por la contraria» (p. 304). Qui no és *populista*, doncs? Poques actituds polítiques queden al marge d'aquesta definició. Els exemples són massa evidents i nostrats com per insistir-hi.

En definitiva, l'autor ha tocat os, però de manera tangencial. No ha volgut entrar de ple en el debat que, en bona part, ens preocupa i ens ocupa. Nosaltres hi afegim que, potser, més que fondre'ns el cervell donant-li voltes al terme o fent-ne un ús i abús –ja se sap que *populista* sempre és l'altre–, caldria analitzar com la seva pràctica, més enllà que ens posem d'acord o no amb la definició, està buidant de contingut certes democràcies, configurant allò que se n'ha dit «democràcies il·liberals». Aquest és el veritable repte: defensar en un context econòmicament, socialment i políticament molt delicat l'Estat de dret (i, de pas, l'Estat de benestar).

JORDI CASAS i ROCA

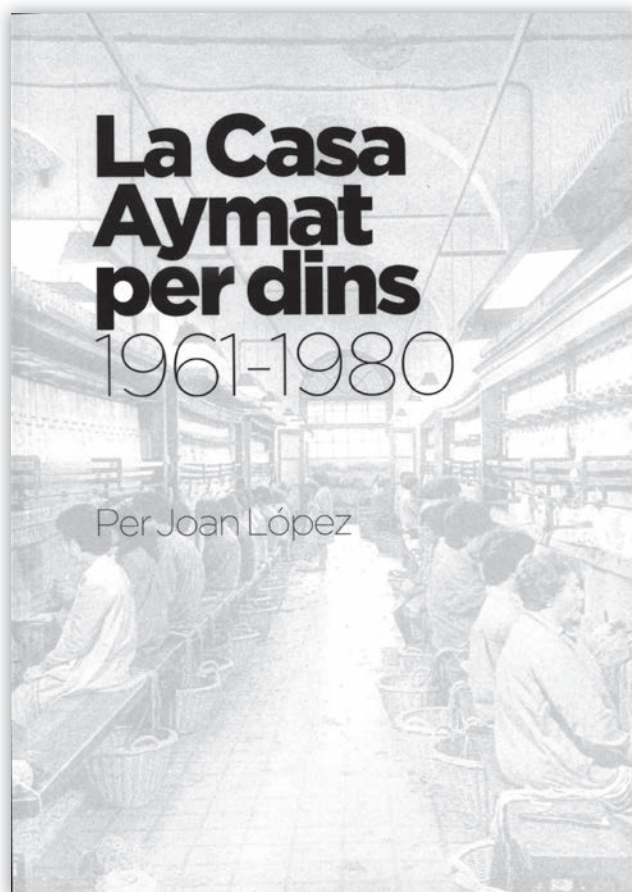
QUAN DE LES CATIFES SE'N DEIA TAPISSOS

JOAN LÓPEZ

La Casa Aymat per dins, 1961-1980

Fullcolor Printcolor SL, febrer del 2020

Mides: 17,5 x 25 cm; 123 pàgines

En Joan López, un santcugatenc de la plaça de Barcelona, ens ha deixat escrita la seva experiència a la manufactura coneguda popularment com «Els tapissos»; una experiència que va des de quan hi va entrar amb tretze anys fins que l'empresa va tancar. El seu llibre, escrit des de l'experiència, l'empatia i, fins i tot, l'enyorança, representa tota una novetat per a aquelles persones que, quan els parlen de la Casa Aymat, ràpidament pensen en Grau Garriga, Miró i alguns altres artistes del dibuix.

A la Casa Aymat fonamentalment es feien catifes, només cal llegir el llibre per adonar-se'n. López ens explica de manera força detallada com funcionava tot plegat. Pel llibre desfilen les diferents seccions de l'empresa: el dibuix, on treballava l'autor; la secció de color, amb poc espai i persones, però el cervell ordenador dels milers de colors que exportava l'em-

presa amb les seves catifes i tapissos; el taller, amb una superfície d'uns 600 metres quadrats i 16 grans telers en què es teixien les catifes; la secció de restauració de catifes, on el ritme de treball no tenia res a veure amb el del taller, allà es tractava de corregir els possibles defectes, de catifes pròpies o de qualsevol altre lloc del món; el magatzem, que era molt més que un magatzem; la tintoreria, on s'acumulaven tones de llana, que ocupava pràcticament tots els baixos del que era la manufactura, no era fàcil aconseguir el to i el matís desitjat; la bobinadora, per passar les madeixes de llana tintades i assecades a les bobines que es dipositaven en prestatgeries; o la secció de tapís, la cirereta d'un pastís que va fer molt bon aspecte fins a principis dels anys setanta del segle passat. I les oficines, per descomptat.

Abans del 1973 hi treballaven més de cent persones. Les catifes es venien d'allò més bé. L'empresa tenia representants arreu d'Espanya, però principalment al País Basc, on la burgesia de Neguri es delia per posar-les a casa. Però se n'exportaven als Estats Units d'Amèrica, Alemanya i Suècia. Països als quals calia desplaçar-se per fer-les a mida i d'acord amb les exigències dels clients. Sí, les catifes es venien força bé, però no es promocionaven com calia. Mentre que aquestes representaven el 90% de la producció, a la seva promoció només es destinava una mínima part de la despesa. Tot el contrari del que es feia amb els tapissos, que disposaven d'aparadors, com la segona i tercera Biennals de Lausana dels anys 1965 i 1967. I, sobretot, de noms significatius de la pintura catalana: Subirachs, Guinovart, Muxart, Tharrats i, fins i tot, Miró, qui hi va fer una visita el 1968.

«Estàvem tan ben aixoplugats sota la "bandera" dels tapissos que no ens adonàvem que arribaria el fred i necessitaríem catifes» (p. 100). I el fred va arribar: la competència de dos centres espanyols productors amb subvenció oficial, la competència de la Xina, l'Índia, Turquia i altres països del seu entorn i, sobretot, la crisi anomenada del petroli d'inicis de la dècada dels setanta. A partir del 1973 res no va ser igual. Els treballadors s'ho ensumaren i van prendre la iniciativa. Es creà un comitè per seguir l'evolució de l'empresa i estar al dia dels esdeveniments i l'autor i el seu company Francesc Sabaté varen ser comissionats per fer una volta pel nord, de Saragossa a Santander, més de cent clients; la conclusió del viatge va ser trista i desesperançada. A partir d'aquí tot baixada fins al 24 de juliol de 1980, en què l'empresa va tancar.

Gestions no en van faltar, ja fos amb la Conselleria de Treball de la Generalitat o amb l'Ajuntament. Aquestes pàgines del llibre són força amargues. Ni

els artistes que s'hi havien atansat per relacionar-se amb el tapís van badar boca. L'autor ens transmet una gran insensibilitat institucional i artística envers el tancament d'una empresa que havia donat treball a més de 800 santcugatencs i, sobretot, santcugatencs, cal recordar que al taller van arribar a treballar fins a setanta dones, durant més de seixanta anys.

El tancament va portar alguna anècdota, per dir-ho d'alguna manera. No hi va haver manera de salvar el gran teler, el número 8, de 10 metres d'amplada, el més gran d'Europa. Ningú no en va estar interessat. Amb ell, en Joan i en Francesc Sabaté van treballar durant tretze o catorze anys al seu taller de la Floresta: Alfoart, SA; el nom ho diu tot. Ells sols li van fer els honors i els funerals.

Després vindria el debat sobre el futur de l'edifici, en el qual es creuarien les expectatives urbanístiques amb l'organització del record del que va ser. Aquí l'autor tampoc no és gaire optimista. No considera que l'anomenat Museu Casa Aymat mostrés amb fidelitat i rigor el que va passar al llarg de més de mig segle en aquell edifici. Potser la millor prova de tot plegat és el fet que en Joan López no va poder fer-hi la presentació del llibre. Avui l'edifici i el seu significat quasi ja no és ni un record.

JORDI CASAS i ROCA

EL MODERNISME I LES FLORS

OFICINA DE PATRIMONI DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA

Museu de Sant Cugat del Vallès

Data: del 19 de desembre de 2019 al 22 de març de 2020

Els museus locals d'Esplugues de Llobregat i d'Art de Cerdanyola van tenir la iniciativa col·laboradora de plantejar una exposició conjunta dedicada a la presència de les flors com a element decoratiu en l'art modernista de finals del segle XIX i principis del segle XX. Tal proposta va ser assumida per l'Oficina de Patrimoni de la Diputació de Barcelona, que la va convertir en una mostra itinerant acompanyada d'un correcte catàleg. Han actuat com a comissàries Fàtima López i Marta Saliné, ambdues membres del grup de recerca GRACMON de la Universitat de Barcelona.

Una de les facetes més conegudes del Modernisme català és la seva voluntat d'apropament a la natura i l'ús de les seves formes com a elements decoratius. Les flors, tant per la seva bellesa com pel llenguatge simbòlic que s'hi ha associat, en són un

element cabdal. Una de les característiques del moviment modernista va ser la importància que es va donar als processos artesanals en la decoració. Sovint s'utilitzen materials senzills, com el guix i el fang, que permeten reproduccions seriades que ajudaren a popularitzar l'estil. Així, la voluntat de la iniciativa d'ambdós museus locals també és mostrar com al costat d'aquell art burgès de materials nobles de forja i pedra picada, a les petites poblacions més rurals hi ha altres expressions més modestes, però no menys interessants. Així, en la col·lecció que s'exhibeix, hi ha peces procedents dels museus d'Esplugues i de Cerdanyola, però també de Badalona, Sabadell, Terrassa, Sant Cugat i Canet de Mar.

L'exposició porta per subtítol *De la natura a l'arquitectura*, que és una declaració del que vol ser la mostra, ampliable, encara, al mobiliari, la joieria o la moda, que l'haurien fet massa extensa. Els materials que presenta provenen sovint dels magatzems dels seus museus, només a l'abast dels especialistes, i que ara es mostren al públic. Peces que ens evoquen records de les cases dels avis, d'aquells arrambadors de ceràmica, dels paviments florals de rajola hidràulica que formaven vertaderes catifes decoratives, de sostres de menjador motllurats amb guix.

La primera part vol explicar el treball en el qual el projectista s'apropa al món natural, el dibuixa, el colora, el fotografia. La màquina i les instantànies fetes per l'arquitecte Lluís Domènech i Muntaner en són un gran exemple. Després, una vegada al seu estudi, ve la tasca d'efectuar la síntesi, el disseny artístic, que fins i tot atorga un valor simbòlic a la peça que en sortirà. Però també un procés de disseny industrial pensant en les mesures estandarditzades que tenen les peces de construcció i en la facilitat de la seva d'elaboració.

Una vegada formalitzat el disseny es passa a veure els processos de fabricació, ja siguin d'obres úniques o seriades. Es fa d'una manera monogràfica per tipus de materials. La ceràmica, amb la referència obligada a la fàbrica Pujol i Baucis d'Esplugues; el mosaic hidràulic, una innovació en l'època que, a més dels grans fabricants com Butsem & Fradera, va haver-hi múltiples tallers locals com l'Aldabó al carrer Sant Jordi de Sant Cugat, per citar-ne un de ben nostre. L'estuc, ja fos en revestiments exteriors de façanes, decorades amb la tècnica de l'esgrafiàt, del qual hi ha un gran exemple, encara, a la casa Carrión del nostre municipi, cada dia un xic més en runes. O en interiors, a vestíbuls i escales, planxats al foc. La tècnica del mosaic, la dels vitralls i sobretot la pedra picada mai van assolir una dimensió popular a causa de l'elevat cost de fabricació, però en canvi alguns models de forja aplicats a reixes de finestra o

tanques de jardins van sobreviure fins quasi la dècada del 1960, com també algunes tasques de guixaire decorador.

La darrera part porta el suggestiu títol de *L'arquitectura, el jardí urbà*, en referència a la profusió d'elements naturals que ornem les façanes dels edificis amb diferents materials, als emmarcaments de les obertures, a les baranes, als plafons o als coronaments. Un dels invents notables de l'època també va ser la pedra artificial que va permetre l'ús de peces prefabricades de cost molt més assequible i de les quals podies trobar un mateix model a diferents poblacions o fins i tot a diversos edificis d'una mateixa ciutat. Jardins que, d'altra banda, envaeixen els interiors amb els motius florals dels paviments hidràulics, les ceràmiques esmaltades i en relleu, com les de la casa Arpí de Sant Cugat, els arrambadors o les pintures d'orles fetes amb trepes.

Una bona mostra de com la iniciativa de petits museus locals és capaç de muntar exposicions itinerants dignes que serveixen per projectar el nom de les seves poblacions i sobretot de la seva cultura. Esperem que alguna vegada puguem ser-ne els productors i no simples consumidors.

PERE GIBERT CARRERES

I FESTIVAL DE FOTOGRAFIA LUMINIC

EXPOSICIÓ COL·LECTIVA

Lloc: Diferents espais de Sant Cugat del Vallès

Data: del 21 de març al 28 d'abril de 2019

El Festival de Fotografia Lumínic neix el 2019 amb la voluntat d'impulsar la fotografia d'autor i esdevenir una cita de referència entre els amants de la fotografia contemporània. Lumínic és una plataforma codirigida pels fotògrafs Amanda Bernal, Bernat Millet i Marc Vidal que va ser impulsada per Agita Cultura, La Fotogràfica i QgatFoto, associacions que treballen en l'àmbit de la fotografia a Sant Cugat del Vallès. Cadascuna d'aquestes entitats promotores aporten dos socis a la coordinadora, organitzadora i gestora del festival. Per la seva banda, amb la funció d'entitat coproductora l'Ajuntament de Sant Cugat aporta dos representants.

Segons els organitzadors, l'objectiu del festival és crear una experiència visual única que permeti estudiar el fet fotogràfic des de noves perspectives. Al mateix temps busca familiaritzar el públic amb els projectes fotogràfics professionals i amateurs d'alta qualitat així com fer reflexionar els visitants sobre la fotografia i la seva relació amb altres disciplines

culturals i socials. Al festival, hi estan convidats tant fotògrafs d'àmbit nacional com internacional. També acull obres d'artistes emergents, convidant alumnes de dues escoles de fotografia, l'Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya i la Facultat de Belles Arts de la Universitat de Barcelona, amb la intenció de recolzar els projectes dels nous talents.

En la seva primera edició aplega 14 fotògrafs i 200 obres que van ser repartides i instal·lades en plafons metàl·lics a espais urbans oberts com places, jardins i sales expositives públiques i privades. En aquests darrers espais varen exhibir-se:

- «La gravetat del lloc», d'Israel Ariño i Clara Gassull, a la Casa de Cultura.
- «This is Tottenham», d'Inzajeano Latif, a la Casa Museu Cal Gerrer.
- «Conspiracions», d'Antoni Bernard, a l'Arxiu Nacional de Catalunya.
- «Poupées», de Neus Solà, a l'Ateneu Santcugatenc.
- «Butohgrafías», d'Ainhoa Valle, al Vestíbul del Teatre-Auditori.
- «De l'ombra a la llum», de Maria Espeus, al Claustre del Monestir.
- «Welcome to Espaiñ», de Jordi Bernadó, a la Sala Capitular del Monestir.
- «El jardí d'humus», de Manel Esclusa, al Centre d'Art Maristany.

El Festival té un fil conductor temàtic que en la primera edició ha estat *Identitat i territori* amb la intenció de motivar els fotògrafs en la representació pròpia, dels altres i del context. Es tractava del fet que el fotògraf havia d'explorar identitats i territoris i crear imatges sobre les interrelacions entre aquests dos conceptes. La selecció dels fotògrafs per participar en el Festival la va fer Lumínic considerant per a la tria els professionals d'àmbit nacional i internacional amb projectes visuals interessants. Es va tenir en compte l'equilibri entre homes i dones per poder fer visible també el treball fotogràfic femení. A tall d'exemple temàtic cito l'obra de Jordi Bernadó titulada *Welcome to Espaiñ*. El conjunt, compost per peces de gran format, es va exhibir a la sala capitular del claustre i assenyala, segons l'autor, una visió lúcida i irònica d'un país. Una de les fotografies, brillant interpretació temporal i de l'espai de l'obra de Goya, pot ser considerada una de les millors recreacions contemporànies d'interrelació entre identitat popular i territori nacional.

El fet de posar les fotografies a llocs centrals i amb molta visibilitat va generar expectació i al mateix temps va ser una experiència visual diferent per als vianants. Tanmateix, l'objectiu dels organitzadors de familiaritzar el públic amb els projectes

fotogràfics professionals i amateurs d'alta qualitat va complir-se. Al voltant del Festival i més enllà de les exposicions es van fer una sèrie d'activitats amb la finalitat de relacionar la fotografia amb altres disciplines culturals i socials. Desitgem que la voluntat de Lumínic d'esdevenir una cita de referència entre els amants de la fotografia contemporània es compleixi en l'edició del proper i següents festivals.

IMMA PUEYO

HABITAR ÉS DEIXAR EMPREMTES

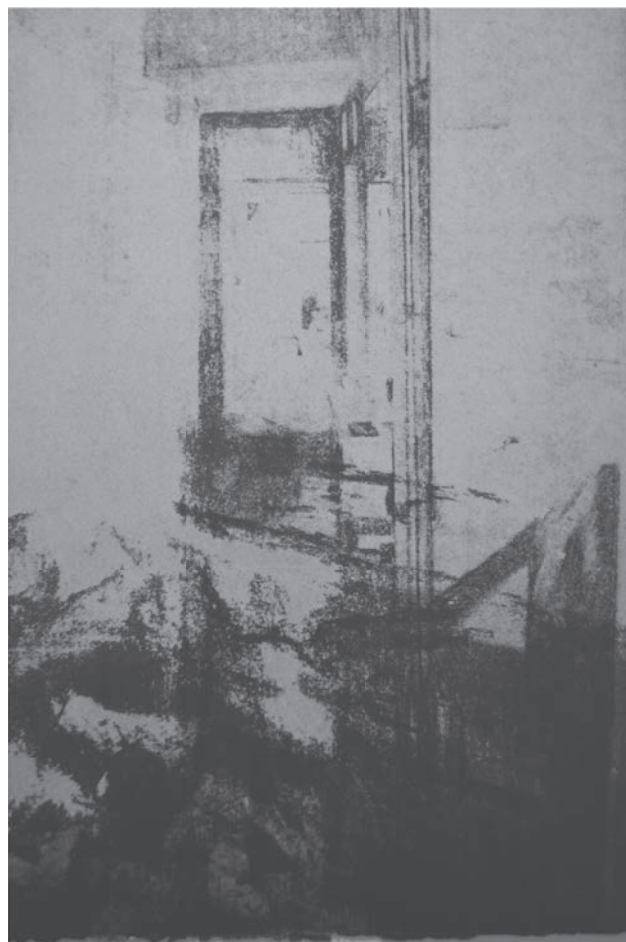
LLIMÓS, ANNA

Resseguir l'espai

Exposició - Instal·lació de dibuixos

Casa de Cultura de Sant Cugat

Del 12 de setembre al 26 d'octubre de 2019

Resseguir l'espai és el títol de l'exposició basada en un projecte d'Anna Llimós que fou seleccionat a la Convocatòria Cicle d'Artistes Santcugatencs 2019. El Cicle va dirigit a recolzar propostes d'artistes amb una vinculació demostrable amb Sant Cugat i s'orienta a difondre i potenciar l'art fet des de la ciutat. Anna Llimós Vidal va néixer a Barcelona l'any 1989 i és llicenciada

en Belles Arts per la Universitat de Barcelona. L'exposició ha estat possible gràcies a les beques a la producció artística de l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès.

El conjunt exposat de l'obra consta d'una sèrie d'imatges sobre un suport de paper que capten diferents espais interiors d'un habitacle. En altres obres s'observen fragments d'elements diversos –esquerdes, sots, ratlles– que al llarg del temps s'han anat produint al terra, a les parets, i deixen l'empremta de la durada en el lloc. La instal·lació es diàfana, les làmines de paper estan distribuïdes sobre la paret, el terra o bé penjades del sostre donant a l'ambient un aire de subtil lleugeresa.

A cop d'ull totes les obres semblen fetes amb grafit però és una ficció. Per realitzar-les l'autora ha fet servir mitjans de treball tradicional, com el dibuix, i altres tècniques modernes o bé diverses com poden ser la fotografia, l'oxidació del paper o el frotatge, utilitzada en arqueologia, amb la qual, fregant el llapis sobre un paper, aconsegueix la impressió de la forma i textura de l'objecte. L'altra tècnica és el palimpsest, utilitzada durant l'edat mitjana per reutilitzar un pergami. Amb tot plegat l'obra d'Anna Llimós vol indagar en les múltiples maneres com l'espai, ja sigui públic o privat, es converteix en memòria que s'erosiona amb el pas del temps.

Anna Llimós enregistra l'entorn quotidià, les ferides i l'empremta del temps en habitacions que han aixoplugat generacions durant anys i va a la recerca de la memòria individual. Segons ella mateixa diu, fa el registre literal de les paraules de Walter Benjamin quan va afirmar que «*l'interior no és tan sols l'univers de l'home privat, també és el seu estoig. Habitar és deixar empremtes*». Es tracta, doncs, de prendre consciència d'aquelles empremtes produïdes per l'acció d'habitar al propi espai domèstic i del consum i el desgast que s'acumulen, en forma de sots o d'esquerdes, fent una mena d'arxiu personal de les patologies que configuren cada espai.

Com és habitual en aquest tipus d'exposicions actuals, en què el missatge subjacent és la base de l'obra plàstica/visual, resulta aconsellable i gairebé imprescindible que el visitant de l'exposició llegeixi en el catàleg les explicacions de l'autora. En aquest cas, la relació directa entre les tècniques d'expressió gràficoplàstica i el contingut té molta importància per entendre les consideracions de nivell conceptual o significatiu.

IMMA PUEYO